

הסיור שנדחה ל- 25.1.19 היה רב משתתפים – 44. נפגשנו עם עבדו מתא בעקבות הספר " דלתות נפתחות – קירות מספרים". 2017, הוצאת אוניברסיטת חיפה. עבדו היה שותף ליצירה ביחד עם ד"ר כרמלה סרנגה (ילידת עכו) וד"ר אבי ששון ממכללת אשקלון.

הסיור כלל 5 נקודות (2 בעיר החדשה ו-3 בעיר העתיקה) ומפגשים עם תושבי עכו. הפעם שמנו דגש על דמויות עכויות שמנסות לשנות מציאות, כל אחת בדרכה. הספר מכיל עשרות נקודות, חלקן מוכרות וחלקן פחות. לא לכולן ניתן להגיע, לא כולן במצב של זמינות. לא יכולנו להעמיס על סיור כזה עוד נקודות, הן תחכנה בסבלנות לסיור נוסף בנושא.

התחלנו את הסיור ברחוב אריה דושניצסקי. כאן בבית המערבי קרוב לכיכר שלייד מעבר הרכבת, נמצאים כיום משרדי ומחסני החברה הכלכלית של עכו. **בעבר הבית שימש את חברת ספיניס הבריטית לבקבוק מי מעיינות כברי.** המשכנו **לבית ולגן של משפחת איראני** ברחוב טרומפלדור 50. בהמשך זלגנו אל תוך העיר העתיקה, כאן נפגשנו עם אומן מקומי – **ואליד קשאש**, בכיכר ונציה / הדייגים (הכיכר שבין מסגד סינאן באשה וחאן אל עומדאן). המשכנו לחאן אל פאראנג'י **לפינה של חמודי** ומפגש אחרון באותו מקום עם הסופר **גדי לופו**, בעקבות ספרו – "חיים פרחי". סיימנו עם פריסת ט"ו בשבט, ועם הרבה טעם טוב.

שניים לעכו

"בין חומות מסגדים ונמל קטן
ריחות דגים סמטאות וסיפור ישן
עתיקות מזכירות את שנותיה הרבות
תותחיה מרעימים רק באגדות

עכו עיר מעורבת
יש בה חלום של יום חדש
עכו עיר ששומרת
על צבע העבר

כשהערב יורד והכל דממה
רק ציוץ השחפים שוב נשמע
מול הים על גבעה יושב לו אומן
מצייר את העיר בשנתה"

מילים ולחן ישראל דיין
בביצוע: סמיר שוקרי וישראל דיין

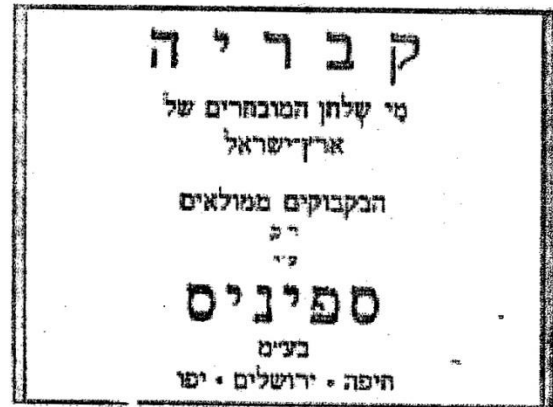
1 מפעל בקבוק המים של חברת ספיניס

נפגשנו בחצר הבית. אין הרבה מה לראות במקום. ישנו בור מים בחצר, אליו כנראה הגיע צינור מאמת המים שנמצאת כמאה מטר מזרחית למקום. הבור נמצא בתוך מבנה סגור (לא ראינו). גם בתוך המבנה בקומת הקרקע יש מאגר מים (לא ראינו) עם שני פתחים.

המפעל נקרא אז "קברי" או "קבריה".

1945

כאן יש סיפור: סבא של עבדו שנקרא גם הוא עבדו מתא, עבד במפעל בבניית ארגזי עץ. (המפעל ביקבק גם מים וגם סודה). סבא עבדו גר אז ליד התחנה המרכזית של היום. עבדו הביא מכתב שכתב סבא לחברת רוטנברג בחיפה לגבי השכרת דירה למנהלי חברת ספיניס (SPINNEY'S). ספיניס הייתה רשת כלבו בריטית. בקבוקי "סיפיליקס" של ספיניס הפכו לימים ל"סודה עכו".

SPINNEY

ארתור ראונד ספיני כשהגיע לישראל היה טוראי בחיל הפרשים. אך הבין בעסקים עקב עבודתו בבנק באנגליה. מונה ע"י הצבא הבריטי לייסד את ה"נאפי" Navy Army Air Force Institutes - NAAFI (השק"ם הבריטי) ואירגן את תחנות האספקה ביעילות רבה, קיבל דרגות קצונה והיה לאחראי על האספקה לקו הרכבת קהיר-לוד.

עבדו סיפר שספיני אף הכניס חידוש - אספקת חלב טרי לחיילים הפצועים שהועברו בקו זה, דרך סיני לקהיר ולאנגליה, בתושיה, כדרכו, צרף לרכבת הפצועים קרון ובו פרות חולבות שקנה במקווה ישראל וסיפק לחיילים האנגלים חלב טרי.

בהמשך קיבל את הזכויות להפעלת המזנונים והמסעדות ברכבת ובתחנות, נהיה לאיש עסקים גדול, ופתח את רשת חנויות הכלבו SPINNEY'S ברחבי הארץ ואת מפעל המים המינרליים בעכו. המפעל נסגר עם סיום המנדט הבריטי. ידוע כי המקום שימש במשך שנים כאולם שמחות. החברה הכלכלית נכנסה למתחם לפני שנה. בחלק האחורי של המבנה נמצא סטודיו של אומן זכוכית.

בספרו "עשור" מייחד הסופר מאיר שלו לחברת ספיניס את התיאור הבא:

"זו הייתה תחילתה של האימפריה החכימה ביותר מכל האימפריות ששלטו על המזרח. בזו אחר זו נבטו חנויות הכלבו "ספיניס" בירושלים, בשכם, בתל אביב, באלכסנדריה, בכירות ובגדד, איים קטנים ונעימים של הגינות, שפיות ומהימנות. ספיני (אדון דק גיזרה, עב משקפיים ונעים סבר) השכיל למשוך לחנויותיו לקוחות רבים. סיסמתו הייתה "סתורה משובחת במחירים סבירים" הוא מכר גבינה חברונית, שוקולד מליז, כפתורי עץ מדמשק, מים מינרליים שביקבק בעצמו ממעינותיה של כברי".

גדעון הוסיף מידע על מנהל המפעל, אותו למדנו להכיר בסיורים קודמים – סר ג'ון אנגוס מקניל, בריגדיר גנרל לשעבר, שעבר לגור ביחד עם אשתו ליליאן ווהאן לבית בארון, ב"בית הגנרל / קולונל" בכפר מזרעה. "בשנים 1931 – 1949 גרו "בבית הגנרל / קולונל" (Brigadier General - תא"ל) - Angus Joh McNeil (נולד בסקוטלנד 31.5.1874 נפטר בקפריסין בשנת 1950) ואשתו ליליאן. מקניל התגייס לצבא ולחם בכמה מקומות בסוף המאה ה-19. בשנת 1896 הוא השתתף במשלחתו של קיצ'נר אל הנילוס. בשנת 1898 הוא לחם בקרב אומדורמן בסודן (לחם עם צ'רצ'יל). השתתף גם בהתקפת הפרשים האחרונה בעולם שנערכה ליד חרטום. הוא שירת ב-NAAFI. בשנת 1900 השתתף במלחמת הבורים בדרום אפריקה. התקדם בסולם הדרגות. בשנת 1917 הגיע מקניל לארץ ישראל והשתתף בקרבות על עזה. זכה לצל"ש בקרב על קלקיליה כאשר הציל את מפקדו. בתום המלחמה השתחרר משירותו הצבאי, נשאר בארץ והצטרף לשירות הציבורי (כנראה בגלל ליליאן). שימש כראש הג'נדרמיה הבריטית בארץ ישראל (Commandant of British Gendarmerie) בשנים 1922-1926. בשנת 1926 פורקה הג'נדרמיה הבריטית. מקניל פרש בגיל 52 לחיים אזרחיים. בשנת 1927 הוא מונה מטעם המנהל האזרחי הבריטי לנהל את החווה להשבחת העדר ליד עכו, חווה שנועדה להעביר את הידע של היהודים והטמפלרים אל הישובים הערביים. בשנת 1931 הוא פרש סופית לגמלאות, ועבר לגור במזרעה. במזרעה הוא קנה ואילף סוסים עבור הלגיון הירדני. במאורעות 1936-1939 התגלה כעוין את היישובים היהודיים. מקניל מונה לחבר בדירקטוריון של חברת ספיניס (דומה לשק"ם) בשנת 1940, ובין היתר עסק במפעל המים והמשקאות הקלים של בקבוק מי מעיינות כברי, מפעל שעמד בצמוד לאמת המים מצפון לעכו. מקניל שימש משך 9 שנים כנשיא מועדון היאכטות של חיפה, שם הייתה בבעלותו יאכטה בשם "עזיזה". מקניל היה בן כיתתו של צ'רצ'יל, שירת איתו בצבא, ונשאר ידיד קרוב לווינסטון צ'רצ'יל. זו גם הסיבה לכך שלמקניל היה טלפון - מהראשונים בגליל המערבי (מספרו נהריה 4). לכן גם ההגנה נהגה איתו בזירות, כי ידעו על הקשר האישי והישיר בינו לבין ווינסטון. ב-21.1.1948 (יום אחרי התקפת צבא ההצלה הערבי על יחיעם) צלצל מקניל אל קצין המחוז, מאיר בן דור, שהגיע שבועיים לפני כן לנהריה, ואמר לו: 'לאחר מה שקרה בג'דין (מבצר יחיעם) רוצים הנכבדים של מזרעה להיפגש אתך', והוסיף, 'אל תדאג, הפגישה תהיה בבית' (מתוך: דוד קורן. "הגליל המערבי במלחמת העצמאות". עמוד 65). בדצמבר 1949 כמה חודשים אחרי מות ליליאן עזב מקניל את הארץ לקפריסין, שם הוא נפטר ב-22.6.1950. נקבר בניקוסיה". (מידע אישי. גדעון סגלי).

2 בית איראני רחוב טרומפלדור 50 וגן הזיכרון.

"אולי האחוזה הראשונה מחוץ לעיר העתיקה. היום, האחוזה האחרונה בעכו, בגלל הפיתוח". כאן פגשנו את יאנינה איראני, אשתו של ד"ר נאסראת איראני ז"ל ואימו של ויטולד. יאנינה היא פולניה, נוצרייה. הסבא והאבא של נאסראת הגיעו מפרס ביחד עם בהא-אללה. את נאסראת יאנינה הכירה באוניברסיטה בחיפה שם עבדה כספרנית (היא לא סיפרה לנו איך ולמה היא הגיע לישראל). בהמשך היא עבדה בטכניון. נאסראת עבד כרופא ברוטשילד ומאוחר יותר פתח קליניקה פרטית בעכו. כאן בעכו, היללו אותו. אציל נפש. הוא קיבל גם עניים שלא יכלו לשלם.

דיברנו על הבהאים ובעיקר על "שוברי הברית" – המושג הבהאי לכל אלו שפרשו או הופרשו מהדת. רובם בני משפחה של בהא, חלקם חיים בארץ ורואים עצמם כבהאים. נכנסנו לגן, בעצם רק לחלקו המערבי, מפני שהבית והגן נמצאים בסכסוך בין היורשים. זהו גן מרשים אבל מוזנח. הכניסה הראשית אליו מרחוב הארבעה (הרחוב הראשי של עכו). הטלפון של יאנינה 9910384-04.

גן הזיכרון ורחוב דרך הארבעה

"בתחילת 1948 שימשו דרכי התחבורה וקווי החשמל נקודות תורפה במאבק בין היישוב היהודי לבין כנופיות ערביות.

בבוקר 18.3.48 יצאו ישעיהו הליביץ, אברהם שטינפרס, יהושע בורנשטיין וקלמן גלר בדרכם לעכו כדי לתקן קו מתח גבוה שנותק. שריוניות בריטיות ליוו את הקבוצה. בהגיעם לעכו הותקפו העובדים והמלווים הבריטים מן המארב. ארבעת אנשי הקבוצה וחמישה חיילים בריטים נהרגו. ארבעת עובדי חברת החשמל הובאו למנוחות בקבר אחים ברמת יוחנן. הרחוב שבו נפלו בעכו נקרא על שם "דרך הארבעה". (מתוך השלט בגן הזיכרון).

3 ואליד קשאש – נפגשנו עם ואליד בכיכר ונציה (הדייגים) ליד פסל סוס הים שלו, עליו כתוב: "אם נרצה לחיות יחד בשלום, עלינו להכיר זה את זה טוב יותר". וגם: "עשה את חלקך בהפיכת העולם למקום טוב יותר". הסטודיו שלו נמצא מאחורי "אורי בורי" במעלה המדרגות. טלפון 0525995635.

ואליד הוא אומן. צייר ופסל. לדבריו "עכו היא לא רק אבן ומסגד, גם אדם". הוא חלק משינוי התפיסה של תושבי עכו. לדבריו הוא חשב מה יוכל כאומן לעשות ולתרום לעיר? הוא התחיל עם פסלים בכיכרות וברחבי העיר העתיקה. בהמשך הוא יזם מפגשים בין ילדי גנים יהודים וערבים. במפגשים הם יצרו פסל מאיטונג, שמוצב כיום בעירייה. במקביל הוא עשה תערוכות בעולם, בעיקר במערב אירופה. למשפחה יש עסקי ממתקים. פסל הלוויתן בנמל הוא שלו.

4 חמודי (בולבול בפי התושבים). חאן אל פאראנג'י. טלפון 0539353516.

החאן שהיה מוזנח שנים, החצר האחורית של חלק ממסעדות השוק, מקום של אשפה, חתולים ומכונות שרופות, שינה את פניו, התמרק וזכה לעדנה. המקום עדיין מחוץ להכרה של המוני התיירים המבקרים בעכו ובשוק הקרוב. חמודי פתח כאן עסק קטן לשתייה של קפה, תה, ומיצים סחוטים טרי. האיש והמקום נראים כמו אוסף אקלקטי צבעוני. חמודי עצמו לבוש כמו "ילדי הפרחים". חמודי ניקה ושתל הרבה צמחים בעציצים (גם עציצים בנעליים, ובכל מיני חפצים אחרים). יש כאן פינת ישיבה בתוך הירוק והצבעוני. אחר, מפתיע. חמודי קושר כתרים לעירו. כתושב הוא מרגיש צורך לתרום לעיר שגדל בה.

5 גדי לופו (עדיין בחאן אל פאראנג'י) טלפון 0584817013.

גדי נולד בעכו. בגיל 15 עברה המשפחה לקריות. הוא סופר. ספריו הם על עכו. עיקר עיסוקו בתקופה הצלבנית, בעיקר המאה ה-13. בין היתר הוא כתב: "עכו" – ספר שיריו הראשון, "עכו הצלבנית – שירים היסטורים", "האביר מעכו" – ספר על גיום דה בוז'ה.

אנחנו ביקשנו להיפגש עם גדי כאן בגלל ספרו האחרון "חיים פרחי". ביתו של חיים פרחי היה כאן מעל החאן. בכניסה לחאן (בצד שמאל כשנכנסים) עדיין נמצאות המדרגות בהן גולגל חיים פרחי אל מותו. גדי האריך בהסבר על פועלו ועל הספר אודות חיים פרחי. (בו בזמן ניגן לנו עורך הדין חאדר אסווד עם הבוזוקי שלו מהגג שממול).

סיימנו עם תקרובת שהבאנו לכבוד הסמיכות של הסיור לט"ו בשבט.

תודה לעבדו שפתח דלתות וסיפר על קירות.

תודה לאלברט בן שלוש מנכ"ל החברה הכלכלית של עכו, יאנינה, ואליד, חמודי וגדי שפתחו את הלב ואת הדלת.

תודה לעכו המגוונת והמורכבת, שאף פעם לא משעמם בה.

כתב: גדעון סגלי